

امنیت فرهنگی ، پیشگیری از آسیب های اجتماعی

محمد سیاح ورگ¹

مهناز امیرپور²

عفت وحیدی مطلق³

چکیده

در سالهای اخیر به مقوله فرهنگ بیش از گذشته توجه شده است و بسیاری از چالش های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جوامع ، متأثر از مباحث فرهنگی هستند.

امنیت دستاورد سلامت یک جامعه است و جامعه ای پویا خواهد بود که از تمامی ابعاد و جنبه های امنیت برخوردار باشند. امنیت فرهنگی برای آحاد جامعه از ضروری ترین موضوعات تلقی می شود. امروزه با توجه به وجود ناهنجاریها و آسیب های اجتماعی در جوامع مختلف ، می توان به نقش امنیت فرهنگی در رسیدن آنان به سلامت افراد و جامعه پی برد.

امنیت فرهنگی و آسیب اجتماعی دو واژه ای هستند که دارای ارتباط مستقیم با یکدیگر است. این مقاله ضمن طرح مباحثی در حوزه امنیت فرهنگی و آسیب های اجتماعی به بررسی روابط این دو مقوله می پردازد.

اندیشمندان و متفکرین دغدغه امنیت فرهنگی جامعه را از دیرباز داشته اند. موضوع امنیت فرهنگی در دنیای امروز برای فرهنگ ما امری بسیار ضروری است. امنیت فرهنگی موجب اعتماد آفرینی، امیدواری، شادابی و نشاط در جامعه می شود .

به نظرمی رسد بازگشت به آموزه های دینی و خود شناسی فرهنگی ، توجه به ظرفیتهای فرهنگی جوامع در برابر جهانی شدن و... برای تقویت امنیت فرهنگی و پیشگیری از آسیب های اجتماعی ، می تواند بخش کوچکی از راهکارها باشد.

کلید واژه : امنیت ، امنیت فرهنگی ، آسیب ، آسیب های اجتماعی

1 کارشناس ارشد جامعه شناسی، msayah2020@gmail.com

2 دکترای جامعه شناسی، استادیار و عضو هیات علمی دانشگاه آزاد اسلامی واحد تربت جام . mahnazamirpoor@yahoo.com

3 دانشجوی کارشناسی ارشد ادبیات فارسی ، معاون دبیر آموزش و پرورش شیروان

مقدمه

در سالهای اخیر به مقوله فرهنگ بیش از گذشته توجه شده است و بسیاری از چالش های سیاسی، اقتصادی و اجتماعی در جوامع، متأثر از مباحث فرهنگی هستند.

در گذشته امنیت به معنای حفظ جان و مال از تهدید و تجاوز تلقی می گردید، ولی امروزه این مفهوم وسعت یافته و عرصه هایی مثل سیاست، اقتصاد و فرهنگ را نیز دربر گرفته است. امنیت فرهنگی، مؤلفه اصلی و بنیادین امنیت ملی است. امنیت فرهنگی، ضامن حفظ امنیت در سطوح فردی، چه تواجتماعی و در حوزه های ملی و بین المللی است. لذا دوام بقای جوامع به فرهنگ و امنیت فرهنگی وابسته است و عدم توجه به این مقوله ضعف و سستی بنیان های فرهنگی جوامع و آسیب های اجتماعی بسیاری را در پی خواهد داشت.

1- بیان مساله

توجه به امنیت که در آن اعضای جوامع بشری، حریم خود را از هر گونه تعرض و تهدیدی مصون بدانند، خواسته ی همه جوامع بشری است.

امنیت دستاورد سلامت یک جامعه است و جامعه ای پویا خواهد بود که از تمامی ابعاد و جنبه های امنیت برخوردار باشند. امنیت فرهنگی برای آحاد جامعه از ضروری ترین موضوعات تلقی می شود. جوامع در حال گذار جوامعی هستند که به دلیل تغییرات متنوع و متعدد معمولا با تضادهای مختلف در ساختارها و زیرساختارهای اقتصادی، سیاسی، فرهنگی و اجتماعی مواجهند. عدم تطابق و رشد ناهماهنگ عناصر مادی و غیرمادی فرهنگ در این جوامع، موانع و مشکلاتی را در سازگاری اجتماعی برای آن ها به وجود آورده است. (صالحی امیری، 1385) با توجه به اینکه نیاز به امنیت یک امر فطری بوده، امروزه امنیت فرهنگی جزء ضروری ترین نیازهاست. امنیت نخستین و مهمترین شرط یک زندگی سالم اجتماعی است.

امروزه با توجه به وجود ناهنجاریها و آسیب های اجتماعی در جوامع مختلف، می توان به نقش امنیت فرهنگی در رسیدن آنان به سلامت افراد و جامعه پی برد.

2- اهمیت و اهداف تحقیق

از آن جا که میزان پیشرفت و توسعه هر کشوری در سایه امنیت فرهنگی و اجتماعی حاصل می شود لذا شناخت تهدیدات و آسیب پذیری های اجتماعی و بررسی روند و ابعاد مختلف آن، موجب می شود تا اقدامات استراتژیک به موقع و تصمیم گیری های صحیحی قبل از به وقوع پیوستن هر گونه بحران اتخاذ، و امنیت فرهنگی و ثبات اجتماعی تا حد امکان حفظ شود.

شاید هیچ دلیلی واضح تر، ملموس تر و البته متقن تر از لزوم «بقا» برای ضرورت آسیب شناسی نتوان ذکر کرد. علاوه بر این پویایی جوامع، تغییرات ناخواسته، تحولات جهانی، گسترش اجتناب ناپذیر روابط گوناگون، و نیز هجوم و سرعت اطلاعات موید ضرورت آسیب شناسی هستند. (عیوضی، 1390)

در مسیر تولد و رشد هر پدیده ای، ممکن است آسیب ها و آفت هایی بروز کند و از تحقق یا استمرار آن جلوگیری نماید؛ از این رو اگر پدیده ای بخواهد ایجاد گردد یا دوام پیدا کند، باید علاوه بر وجود مقتضی، مانع یا موانعی وجود نداشته باشد. (حداد عادل، 1379: 15)

این مقاله ضمن طرح مباحثی در حوزه امنیت فرهنگی و آسیب های اجتماعی به بررسی روابط این دو مقوله می پردازد.

3- مباحث مفهومی

3-1- امنیت

واژه امنیت را در فارسی، « ایمن شدن »، « درامان بودن » (فرهنگ معین، 1371:354)، « بی بیمی » و « ایمنی و آرامش و آسودگی » (فرهنگ عمید، 1361:275) امنیت، در لغت به حالت فراغت از هرگونه تهدید یا حمله و آمادگی جهت رویارویی با آنها اطلاق می شود. (آشوری، 1366:18)

3-2- فرهنگ

در کتب «فرهنگ علوم اجتماعی» تألیف آلن بیرو «فرهنگ» را «مراقب از گیاهان» و معنای مجازی آن را مراقبت از اندیشه معنی کرده و اضافه می کند:

1- زمانی که این واژه (فرهنگ) بالاخص در مورد انسان به کار می رود «میزان آموزش و پرورش» و یا میزان توجه به پرورش اندیشه و اشتغالات فکری را می سازد .

2- زمانی که این اصطلاح در انسانشناسی ، مردم شناسی و یا جامعه شناسی به کار می رود معنایی بالنسبه متفاوت می پذیرد . و در ادامه اضافه می کند که :

«در فرهنگ مجموع حیات اجتماعی از زیر بناهای فنی و سازمانهای نهادهای گرفته تا اشکال و صور بیان حیات روانی مطمع نظر قرار می گیرند و تمامی آنان همچون یک نظم ارزشی تلقی می شوند و به گروه نوعی کیفیت و تعالی انسانی می بخشد.» (بیرو، 1370:77)

3-3- امنیت فرهنگی

امنیت فرهنگی به معنی قابلیت و توانایی حکومتها در حفظ و دفاع از ارزشها، ایدهها، هویت و به طور کلی فرهنگ خاص یک جامعه می باشد. به نحوی که این شاکله تشکیل دهنده ساختار فرهنگی ملی یک کشور در داخل سیستم دولت - ملت و متمایز کننده ملت یک کشور از کشورهای دیگر است. (حسن زاده، 1389)

3-4- آسیب

آسیب از جمله مفاهیمی است که از علم پزشکی به حوزه جامعه شناسی وارد شده و از همین رو در آغاز معنایی مشابه معنای آسیب در علم پزشکی از آن برداشت می گردید؛ یعنی جامعه و اجزای آن را موجودی زنده می پنداشتند و آسیب اجتماعی را نقصان یا عارضه پدید آمده در کل پیکر جامعه تلقی می کردند. طبق این نگرش، جامعه نیز همچون یک سیستم ارگانیک زنده تلقی می شد که هر عضو آن در راستای حفظ بقا وظایفی بر عهده دارد اما این ارگانیکسم به خاطر بروز آسیب و خلل در برخی اعضا، در حال نمی تواند وظیفه یا وظایف خود را به نحو مطلوب به انجام رساند. این رویکرد به آسیب، در واقع از نگاه تکاملی یا داروینی در حوزه زیست شناسی متأثر بود. (عیوضی، 1390)

3-5- آسیب شناسی

واژه آسیب شناسی از علوم پزشکی به علوم اجتماعی وارد شده و به معنای «بحث مطالعه علل بیماری و عوارض و علایم غیر عادی» می باشد. (آریان پور، 1370:1569) شناسایی آن دسته از عوامل مهم و مؤثری که به وجود آمدن و تداوم حیات آن ها می تواند فرآیند تحقق اهداف هر نظامی (سیستمی) را متوقف و یا به صورت محسوس، کند نماید. (بنیانیان، 1379:128)

3-6- آسیب اجتماعی

دورکیم برای تبیین آسیب اجتماعی، از دو لفظ نرم (norm بهنجار) و آنومی (anomi نابهنجار) استفاده کرده و معتقد است: «ما با دو نوع پدیده مشخص سروکار داریم و باید به آنها دو عنوان مختلف بدهیم. ما وقایعی را که دارای عمومی ترین صورتند، بهنجار می شماریم و بقیه وقایع را مرضی یعنی Morbide یا Pathologique می نامیم. اگر توافق شود که نوع (تیپ) متوسط، موجودی کلی است که از جمع فراوان ترین خواص نوع با فراوان ترین صورتها در یک مجموعه یا کل و در فردی انتزاعی ساخته می شود، می توان گفت که نوع بهنجار همان نانوع است و هرگونه انحراف از این نوع سلامت، پدیده ای مرضی است.» درواقع دورکیم دیدگاه خود درباره آسیب اجتماعی را بر مبنای یک درک و دریافت عینی و بیرونی از مساله اجتماعی تبیین می کند. (عیوضی، 1390)

4- روش شناسی

این مطالعه از نوع مفهومی و مروری (روش اسنادی و کتابخانه ای) است که از طریق فیش برداری و مطالعه کتابخانه ای از منابع دسته اول (گزارش های علمی جدید، پایان نامه ها و مقالات علمی - پژوهشی) و منابع دست دوم (کتاب ها، مجموع مقالات، دایره المعارف و...) استخراج و مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفته است.

5- انواع امنیت

موضوع امنیت از لحاظ سطوح به امنیت فردی، گروهی، ملی و بین المللی تقسیم گردیده و ابعاد متنوعی، همچون معنوی، فردی، اجتماعی، سیاسی، نظامی، اقتصادی، حقوقی، فرهنگی و غیره را در بر می گیرد. از نگاه آسیب شناسی در یک تقسیم بندی کلی می توان امنیت را به هشت گروه امنیت فرهنگی، امنیت فردی، امنیت شغلی، امنیت ملی، امنیت قضایی، امنیت اجتماعی یا گروهی، امنیت محیط زیست و امنیت اقتصادی تقسیم کرد. (ابهری، 1390)

6- اهمیت امنیت فرهنگی

امنیت فرهنگی مهم ترین و نامحسوس ترین بعد امنیت ملی است و تهدیدات فرهنگی هر کشور از پیچیده ترین اشکال تهدید علیه امنیت ملی آن کشور است. امنیت فرهنگی در ذیل موضوع امنیتی ملی کشورها قرار دارد و از مؤلفه های اصلی آن به شمار می رود. تأکید بر عناصر فرهنگی و ارزشی امنیت ملی کشورها، با تعاریف جدید عرضه شده از امنیت ملی هم تناسب دارد. با این رویکرد می توان امنیت فرهنگی را شرایطی دانست که طی آن یک ملت بتواند ضمن حفظ هویت فرهنگی خویش و بدون برخورد با موانع بشری، مسیر تکاملی خود را بپیماید. (نائینی، 1385: 26)

اگر فرهنگ را مجموعه اعتقادات و آداب و رسومی بدانیم که فرد براساس آن کنش های فردی و اجتماعی خود را تنظیم می کند، نیز اگر «امنیت» را در محافظت افراد و جوامع از آسیب های اجتماعی بدانیم آنگاه اعتقادات و باورهای افراد می توان امنیت را تحلیل و نسبت بین امنیت و فرهنگ تبیین کرد.

7- مبانی نظری آسیب های اجتماعی

مسئله مربوط به آسیب های اجتماعی از دیرباز در جامعه بشری مورد توجه اندیشمندان بوده است. آسیب اجتماعی یک واقعیت انکارناپذیر هر جامعه و محصول فرایندهای پیچیده ای است.

آسیب ها و تهدیداتی از قبیل بیکاری، بحران هویت، فرسایش سرمایه اجتماعی، خودکشی، افزایش جرائم جنسی و روسپیگری، دختران فراری، کودکان خیابانی، فرامغزها، فقر، شکاف طبقاتی، نابرابری، بی عدالتی اجتماعی، فساد مالی و اداری، رشوه و ارتشاء، قاچاق انسان، خشونت و پرخاش گری، طلاق، اعتیاد، جرائم و انحراف های اجتماعی، تمایز نسلی، از خودبیگانگی و سرگشتگی فرهنگی، عدم وجدان اخلاق و تعهد کاری، مهاجرت روستا به شهر و حاشیه نشینی و... استحکام و دوام یک جامعه را تهدید می کنند.

به نظر صالحی امیری در پژوهش "چشم انداز تهدیدات و آسیب‌های اجتماعی ایران در دهه آتی" به طور کلی در جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌های اجتماعی سه دیدگاه عمده وجود دارد:

1-7 بر اساس دیدگاه کارکردگرایی، جامعه سیستمی از بخش‌های مرتبط است که هماهنگ با یکدیگر در جهت حفظ و تعادل و توازن اجتماعی کار می‌کنند. از منظر این دیدگاه هر یک از نهادهای اجتماعی نقش مهمی در جامعه ایفا می‌کنند و بر نهادهای دیگر تاثیر می‌گذارند.

کارکردگرایان ساختی برای تعریف تاثیرات عناصر اجتماعی بر جامعه اصلاحات کارکردی و کژکارکردی را به کار می‌برند، اگر عناصر اجتماعی به ثبات جامعه کمک کنند کارکردی و اگر ثبات جامعه را مختل کنند کژکارکردی هستند. دو نظریه عمده مسائل آسیب‌ها و تهدیدات اجتماعی از دیدگاه کارکردگرایی ساختی نتیجه می‌شود.

1-7-1- آسیب شناختی اجتماعی

2-7-1- بی‌سازمانی اجتماعی

بر اساس مدل آسیب‌شناسی اجتماعی مسائل اجتماعی نتیجه نوعی بیماری در جامعه است. اگر بخش‌هایی از جامعه‌ای از جمله عناصر ساختاری و فرهنگی درست عمل نکنند بیماری حاصل خواهد شد. به عنوان مثال جرم، خشونت، فقر و نابرابری از فروپاشی نهاد خانواده و بی‌کفایتی در نهادهای اقتصادی، آموزشی و سیاسی حاصل می‌شود.

این نظریه بیان می‌دارد بیماری اجتماعی زمانی به وجود می‌آید که افراد جامعه آن‌قدر جامعه‌پذیر نشده‌اند که هنجارها و ارزش‌های جامعه را بپذیرند. لذا برای پیشگیری از مسائل اجتماعی و حل آن‌ها افراد باید به درستی جامعه‌پذیر شوند و آموزش‌های اخلاقی و فرهنگی مناسبی را دریافت کنند.

در نظریه بی‌سازمانی اجتماعی تاکید می‌شود که تغییرات سریع اجتماعی هنجارهای جامعه را دچار اختلال می‌کند. وقتی هنجارها ضعیف یا با یکدیگر در تعارض باشند، جامعه در وضعیت بی‌سامانی یا بی‌هنجاری قرار می‌گیرد. بر اساس این نظریه راه حل مسائل اجتماعی کم کردن سرعت تحولات اجتماعی و قوت بخشیدن به هنجارهای اجتماعی است.

2-7- دیدگاه کشمکش برخلاف دیدگاه کارکردگرایی ساختی که جامعه را متشکل از بخش‌های مختلف می‌بیند، جامعه را به صورت گروه‌ها و منافع مختلفی می‌بیند که برای دستیابی به قدرت و منابع با هم رقابت می‌کنند. دو نظریه عمده در دیدگاه کشمکش وجود دارد:

1-7-2- مارکسیستی

2-7-2- غیرمارکسیستی

نظریات مارکسیستی بر کشمکش اجتماعی ناشی از نابرابری اقتصادی تمرکز دارند و مسائل اجتماعی را نتیجه اختلاف طبقاتی، نابرابری‌های اجتماعی و احساس بی‌عدالتی می‌دانند و معتقدند بسیاری از آسیب‌ها و بحران‌های اجتماعی با فقر در ارتباط است. این نظریه همچنین بر از خودبیگانگی یا ضعف و بی‌معنایی در زندگی مردم تمرکز دارد و مسائل اجتماعی را نتیجه اختلاف طبقاتی، نابرابری‌های اجتماعی و احساس بی‌عدالتی می‌داند و معتقد است بسیاری از آسیب‌ها و بحران‌های اجتماعی با فقر در ارتباط است. این نظریه همچنین بر از خود بیگانگی یا ضعف و بی‌معنایی مردم تمرکز دارد.

نظریات غیرمارکسیستی بر کشمکش‌های اجتماعی ناشی از رقابت بر سر ارزش‌ها و منافع در بین گروه‌های اجتماعی مبتنی است. راه حل مسائل که بر اثر رقابت ارزش‌ها ایجاد می‌شوند می‌تواند شامل مواردی از جمله تضمین این‌که گروه‌های درگیر، عقاید یکدیگر را بشناسند و رفع تفاوت‌ها از طریق مذاکره یا میانجی‌گری یا پذیرفتن این تفاوت‌ها

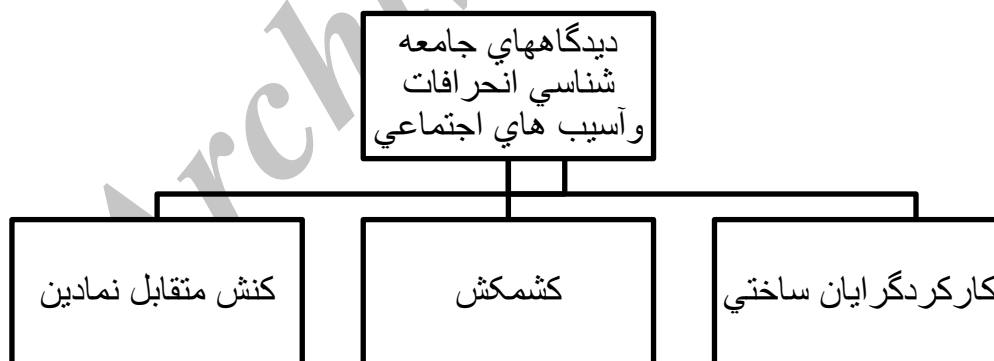
بشود باشد. با این حال نتایج حاصل از کشمکش‌ها اغلب تحت تاثیر قدرت قرار دارند و گروهی که بیشترین قدرت را دارد می‌تواند از موقعیت خود برای تاثیرگذاری استفاده کند.

3-7 دیدگاه کنش متقابل نمادین بر خلاف دو دیدگاه قبل منعکس کننده دیدگاه جامعه‌شناسی خرد است و بر این نکته تاکید دارد که رفتار انسانی تحت تاثیر تعاریف و معانی قرار دارد که در کنش متقابل نمادین با دیگران خلق می‌شود و تداوم می‌یابد. تصویری که ما از خود داریم با مشاهده این که دیگران چگونه با ما وارد تعامل می‌شوند و برداشتی از ما دارند ساخته می‌شود.

یکی از نظریه‌های عمده دیدگاه کنش متقابل نمادین درباره مسائل و آسیب‌های اجتماعی نظریه برچسب‌زنی است. این نظریه می‌گوید یک موقعیت یا گروه اجتماعی زمانی مشکل‌ساز به نظر می‌آید که با این عنوان برچسب خورده باشد. بر اساس این نظریه گاهی حل مسائل اجتماعی شامل تغییر معانی و تعاریفی می‌شود که به افراد یا موقعیت‌ها نسبت داده می‌شوند.

بر اساس دیدگاه‌های مطرح شده در جامعه‌شناسی انحرافات، چارچوب نظری تحقیق به منظور تعریف و شناخت آسیب‌ها و تهدیدات اجتماعی ایران عمدتاً مبتنی بر دیدگاه کارکردگرایی ساختی بوده است. بر اساس این دیدگاه و تعاریف مختلفی که از آسیب‌های اجتماعی در فنون علمی انجام گرفته است معاونت فرهنگی اجتماعی مبادرت به بازتولید مفهوم آسیب و تهدید اجتماعی کرد تا بتواند بر اساس این تعاریف و مبتنی بر چارچوب نظری و اطلاعات، تحقیقات و داده‌های موجود به شناخت و احصا آسیب‌ها و تهدیدات اجتماعی ایران بپردازد. (صالحی امیری، 1385)

نمودار 1- دیدگاه‌های جامعه‌شناسی انحرافات و آسیب‌های اجتماعی

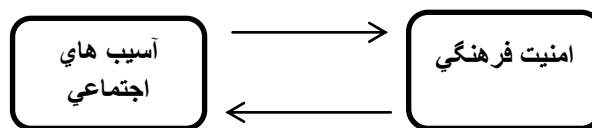

8- رابطه امنیت فرهنگی و آسیب اجتماعی

امنیت فرهنگی از مهم‌ترین اصول زندگی است و برای پیشرفت و رسیدن به توسعه پایدار برای جامعه متمدن محسوب می‌شود، آنچه امنیت فرهنگی را تهدید می‌کند و می‌تواند باعث سقوط تدریجی جامعه شود عدم رعایت ارزش‌های پذیرفته شده و آسیب‌های اجتماعی وارده بر آن است. بسیاری از آسیب‌های اجتماعی می‌تواند صدمه جبران ناپذیری بر بیکر اجتماع سالم وارد کند.

امنیت فرهنگی و آسیب اجتماعی دو واژه ای هستند که دارای ارتباط مستقیم با یکدیگر است. در این نوشتار به تاثیر امنیت فرهنگی بر آسیب های اجتماعی پرداخته می شود.

نمودار-2- رابطه متقابل امنیت فرهنگی و آسیب های اجتماعی

9- موانع امنیت فرهنگی

9-1- ضعف دینی

ضعف دین، اخلاق و رفتار، تربیت صحیح زوال و نابودی فرهنگ جامعه را در پی خواهد داشت. دین در طول سالها عامل پیشرفت انسان بوده و به انسانها کمک کرده تا زندگی سازنده داشته باشیم و بر همین اساس باید به بنیانهای اساسی فرهنگی بدون تعصبات و تقلید که منجر به انحطاط می شود به آموزه های دینی توجه کنیم. فقدان پایبندی به دین در گرایش افراد به آسیب های اجتماعی موثر است.

9-2- فقدان نقشه جامع فرهنگی

یکی دیگر از علل تولید ناامنی در عرصه فرهنگ را می توان نبود نقشه جامع فرهنگی دانست. هر چند بحمدالله سند چشم انداز بیست ساله کشور از سوی مقام معظم رهبری به قوای کشور ابلاغ گردیده و در آن به مقوله فرهنگ، خوب توجه شده است ولی باید اعتراف نمود که همواره و از ابتدای انقلاب تاکنون در این مقوله، کوتاهی های فراوانی رخ نموده که برخی از آنها قابل قبول و برخی دیگر را نمی توان به آسانی توجیه کرده و پذیرفت. لذا است که در این میان برای هم افزایی توانمندی های فرهنگی از یک سو و ضرورت پاسخ گویی به نیازهای جدید فرهنگی از سوی دیگر، ما در این حوزه، نیازمند نقشه جامع فرهنگی می باشیم. (حسن پور، 1390)

9-3- تهاجم فرهنگی

امروزه با توجه به رشد فکری و آگاهی عمومی ملت های جهان، نفوذ و سلطه و به دست آوردن مستعمرات از راه لشکرکشی های نظامی، به آسانی امکان پذیر نیست و در صورت اجرا هزینه های زیادی را بر مهاجمان تحمیل می کند؛ به همین سبب، بیش از یک قرن است که استعمارگران روش نفوذ در کشورها را تغییر داده اند. این کشورها معمولاً اجرای مقاصد خود را با عناوین تبلیغ مذهبی، رواج تکنولوژی، ترویج زبان، انجمن های خیریه، ترویج بهداشت، سوادآموزی و، به عبارت دیگر، به نام سیاست های فرهنگی و فرهنگ پذیری انجام می دهند. هر چند نمی توان این عناوین را از نظر نوع دوستی و انسانیت مورد تردید قرار داد، ولی تاریخچه ای این روابط و خدمات نشان داده است که این برنامه ریزی های دقیق، در جهت رشد و بالندگی فرهنگ این کشورها نبوده بلکه زمینه ای اسارت کامل فرهنگی، اجتماعی، اقتصادی و سیاسی آنان را فراهم ساخته است. (روح الامینی، 1372: 101)

هر گاه جامعه ای هویت انسانی، فضیلت اخلاقی، عظمت اجتماعی و ریشه های تاریخی خود را، مورد تردید قرار داده اند باید بداند که امنیت فرهنگی او در معرض آسیب جدی قرار گرفته است.

4-9- موازی کاری دستگاه های فرهنگی

ما اگر بخواهیم در باب مسائل فرهنگی توفیقی کسب نماییم می باید نسبت به مراکزی که تولیت و به تعبیری عهده دار مسائل فرهنگی جامعه هستند، کما و کیفاً توجه و تجدیدنظری جدی صورت دهیم. این گونه که اولاً ضرورت برخی از این مراکز را بررسی نموده و در مرحله بعد، عملکرد و بازدهی (و به عبارتی بازخورد) آنان را مورد ارزیابی و ارزشیابی قرار دهیم. طبعاً پس از این دو مرحله خواهیم دید که نه تنها امروزه ما نیازی به بسیاری از این مراکز نداریم بلکه حتی می باید برخی از این مراکز از میان بروند (و یا حداقل در یکدیگر ادغام شوند) چرا که اولاً در میان این دستگاه ها، موازی کاری های فراوانی وجود دارد. به گونه ای که ممکن است همه این مراکز بر یک موضوع تمرکز و از دیگر موضوعات غافل شوند. اتفاقی که چه بسا موجبات ناامنی فرهنگی را نیز فراهم آورد. از طرف دیگر وجود مراکز متعدد فرهنگی باعث این می شود که نتوان یک سیاست واحد فرهنگی که همه به آن ملتزم باشند ایجاد نمود در نتیجه این مراکز، خود یکی از عوامل ایجاد ناامنی در حوزه مسائل فرهنگی خواهند بود. (حسن پور، 1390)

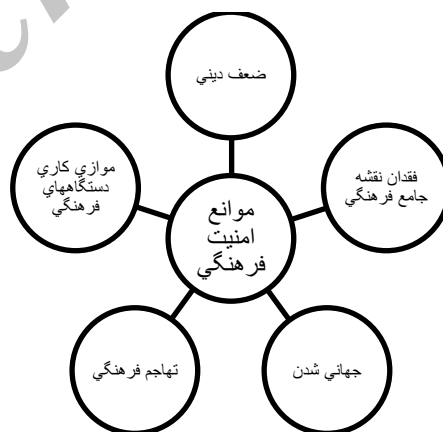
5-9- جهانی شدن

یکی از عوامل نفی کننده فرهنگ های بومی و ملی جوامع و هجوم آورنده به عناصر تشکیل دهنده آنها، ظاهراً جهانی شدن است.

تاثیری که جهانی شدن بر این بعد از امنیت ملی گذاشته است، مربوط به افزایش نیروهای نفوذکننده متقابل، بویژه افزایش فزاینده مهاجرت، پناهندگی، آزادشدگی فرد، جریان یافتن ارتباطات فردی، قومی و گروهی گسترش فردیت و به طور کلی متعلقان به یک سمبل خاص در ورای مرزهای ملی حکومت ها می باشد. (حسن پور، 1389)

جهانی شدن در فرهنگ و امنیت فرهنگی جوامع را تحت تأثیر قرار می دهد. فرهنگی که از سوی رسانه های جهانی تبلیغ می شود، با فرهنگ بومی و ملی جوامع همخوانی ندارد.

نمودار 3- موانع امنیت فرهنگی

10- تقویت امنیت فرهنگی

10-1- فرهنگ سازی

نخستین گام در جهت تأمین امنیت فرهنگی، تقویت بنیان های فکری و فرهنگی است، یعنی امنیت فرهنگی در جامعه تأمین نمی شود مگر این که آگاهی ها افزایش پیدا کند و انسان ها از چنان رشد و بینشی برخوردار شوند که موج های مخرب فرهنگی قادر به تخریب اذهان و افکار نباشد. (تقوی، 1385: 38) امنیت فرهنگی برای کشورها بسیار مهم است. آنچه به عنوان شبیخون فرهنگی خصوصا در کشورهای جهان سوم و در حال توسعه مطرح است، این است که سیطره فرهنگی کشورهای قدرتمند و ثروتمند مساله ای کاملا قابل لمس است.

در جامعه متناسب با آسیب های اجتماعی، باید فرهنگ سازی کرد. آسیب شناسی در این حوزه و برنامه ریزی متناسب با آن، از جمله ضروریات کاری برای اثر بخش بودن فعالیت های فرهنگی است و در این خصوص باید از همه امکانات و ظرفیت های موجود بهره گیری کرد.

2-10- دین باوری و ایمان

پشتوانه امنیت فرهنگی ایمان است، اگر ایمان وجود داشته باشد فرهنگ نیز شکل و هویت دینی پیدا می کند. تلفیق دو عامل بنیادین دین و فرهنگ، امنیت فرهنگی را تحکیم می کند. دین یکی از عوامل فرهنگ ساز و بوده و سبب همبستگی بین افراد هم دین خواهد شد. باورها و ارزش های دینی ساختار جامعه اسلامی را تشکیل می دهد.

در فرهنگ اسلامی ایمان هم پایه امنیت است و هم هدف آن. ایمان پایه امنیت است از این جهت که امنیت اصلی، واقعی و حقیقی در گرو ایمان است. «أَلَا بِذِكْرِ اللَّهِ تَطْمَئِنُّ الْقُلُوبُ»؛ یاد خدا و همبستگی با خدا و تصحیح رابطه انسان با خدا امنیت، آرامش و ایمنی را به دنبال می آورد. (لکزایی، 1385: 21)

امنیت از موضوعات بسیار مهمی است که در اسلام بر آن تاکید شده است و وجود آن در تمام ابعاد زندگی بشر نمود دارد.

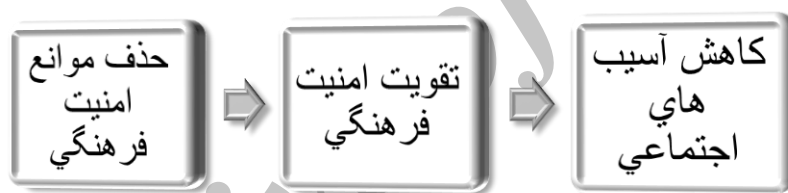
نمودار 4- تقویت امنیت فرهنگی

11- نتیجه گیری

اندیشمندان و متفکرین دغدغه امنیت فرهنگی جامعه را از دیرباز داشته‌اند. موضوع امنیت فرهنگی در دنیای امروز برای فرهنگ ما امری بسیار ضروری است. امنیت فرهنگی موجب اعتماد آفرینی، امیدواری، شادابی و نشاط در جامعه می‌شود. مقابله با آسیب‌های اجتماعی باید رویکرد فرهنگی باشد. به نظرمی رسد بازگشت به آموزه‌های دینی و خودشناسی فرهنگی، توجه به ظرفیتهای فرهنگی جوامع در برابر جهانی شدن و... برای تقویت امنیت فرهنگی و پیشگیری از آسیب‌های اجتماعی، می‌تواند بخش کوچکی از راهکارها باشد.

نمودار-5- کاهش آسیب‌های اجتماعی

12- پیشنهادات

- 12-1- احیای، فرهنگ اسلامی
- 12-2- افزایش بصیرت دینی
- 12-3- اصلاح و توسعه فعالیت‌های فرهنگی
- 12-4- آگاهی بخشی نسبت به پیامدهای منفی آسیب‌های اجتماعی

فهرست منابع فارسی :

- 1- آشوری، داریوش (1366) *دانشنامه سیاسی*، چاپ سوم، تهران، انتشارات سپهروردی
- 2- ابهری، مجید (1390/11/7) *امنیت اجتماعی فراتر از نیاز*، سایت خبر آنلاین، تاریخ مراجعه به سایت 1391/1/21
- 3- بنیانیان، حسن (1379) «*مدلی بر آسیب شناسی انقلاب اسلامی*» آسیب شناسی انقلاب اسلامی (مجموعه مقالات)، ویراستار محمد مهدی محمدی، تهران: دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه صنعتی شریف
- 4- بیرو، آلن (1370) *فرهنگ علوم اجتماعی*، ترجمه باقرساروخانی، تهران، انتشارات کیهان
- 5- تقوی، سیدرضا (1385) *تاملات فرهنگی*، نشر نخیل
- 6- حداد عادل، غلام علی (1379) «*نحول جمعیتی جوانان جامعه ایران زمینه ای برای آسیب شناسی انقلاب*» آسیب شناسی انقلاب اسلامی (مجموعه مقالات)، ویراستار محمد مهدی محمدی، تهران: دفتر نمایندگی مقام معظم رهبری در دانشگاه صنعتی شریف
- 7- حسن پور، حاجی (1390/12/6) *امنیت فرهنگی، چرا و چگونه؟*، سایت آفتاب، تاریخ مراجعه به سایت 1391/1/21
- 8- حسن زاده، مصطفی (1389) *جهانی شدن و امنیت فرهنگی*، روزنامه رسالت 1389/3/31
- 9- روح الامینی، محمود (1372) *زمینه فرهنگ شناسی*، پویایی و پذیرش، تهران، انتشارات عطار
- 10- صالحی امیری، سید رضا (1385/10/27) *چشم انداز تهدیدات و آسیب های اجتماعی ایران در دهه آتی*، سایت خانه مدیران جوان، تاریخ مراجعه به سایت 1391/1/20
- 11- عیوضی، محمد رحیم (1390) *درآمدی بر آسیب شناسی انقلاب اسلامی*، سایت تاریخ نگاری معاصر، تاریخ مراجعه به سایت 1390/10/20
- 12- عمید، حسن (1361) *فرهنگ عمید*، تهران، انتشارات امیرکبیر
- 13- لکزایی، نجف (1385) *امنیت در اسلام*، فصلنامه علوم سیاسی، شماره 33، بهار 1385
- 14- معین، محمد (1371) *فرهنگ معین*، جلد 4، چاپ هشتم، تهران، انتشارات امیرکبیر
- 15- نائینی، علی محمد (1385) *امنیت فرهنگی؛ نظریه ها و رویکردها*، فصلنامه عملیات روانی، سال چهارم، شماره 14، پاییز وزمستان 1385